

Список використаних джерел

1. Красницька А. В. Використання запозиченої лексики в юридичних текстах. *Науковий вісник НАВС*, 1999. № 1. С. 250–255.
2. Красницька А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування : посібник. Вид. 2-ге, допов. і переробл. Київ : Парламентське вид-во, 2006. 528 с.
3. Веклинець Л. М. Структура і походження сучасної української психологічної термінології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Київ, 1997. 21 с.
4. Пономарів О. Д. Лексика грецького походження в українській мові. Київ : Просвіта, 2005. 128 с.

Ознамець Анастасія Анатоліївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач
кафедри юридичного документознавства
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ДОКУМЕНТІВ

Дуже важливо при укладанні документів для правильного тлумачення та застосування їх правових приписів дотримуватися вимог, що ставляться до граматичного їх оформлення – поєднання слів у словосполучення та речення.

Синтаксис мови документів вимагає дотримання нейтральності току владу, чіткої і стрункої композиції тексту, тому для нього властива низка ознак. Як правило, використовується прямий порядок слів (підмет передує присудку, означення перед означуваним словом, вставні слова – на початку речення).

Дієприкметникові звороти також вживаються на початку речення: *враховуючи..; беручи до уваги..; розглянувши.. ; вважаючи....*

Прості речення сприяють однозначному розумінню правових приписів (напр.: *Викуплена пам'ятка історії та культури переходить у власність держави. Грошове зобов'язання має бути виконане у гривнях*).

Прості речення часто переважуються однорідними членами. Для полегшення сприйняття їх можна формулювати за допомогою цифр – 1), 2), 3), 4) або літер а), б), в), г). Викладати однорідні слова при вживанні речень, поширених однорідними членами, необхідно уніфіковано, наприклад: ...сторона зобов'язана здійснити на користь другої певні дії: передати майно, виконати роботу, надати послуги, сплатити гроші тощо.

В юридичному тексті зі складних речень переважають складнопідрядні речення зі значенням причини, мети, означальні, об'єктні зі сполучниками підрядності (на підставі чого, що, щоб, якщо, який). На початок речення часто виносяться слово/група слів, що несе/ несуть основне змістове навантаження (напр.: *Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено*). Характерною ознакою мови документів є нанизування форм родового й орудного відмінків з великою кількістю віддієслівних іменників (*забезпечення кого? чим?*). Переважають пасивні конструкції (вони акцентують увагу не на провині конкретної особи, а на дії, яка впливає з попередньої ситуації: *не виконує, задовольняє, схвалює, а виконується, задовольняється, схвалюється*), інфінітивів (*зобов'язати, узгодити, використовувати*).

Важливо при формулюванні нормативних положень дотримуватися також **морфологічних норм**. Правопис відмінкових закінчень в українській мові є досить важливими, адже, на протигагу російській, можуть мати паралельні варіанти і виконувати функцію розрізнення значень одного і того ж слова.

Багато помилок припадає на вживання **родового відмінку чоловічого роду**, де одні закінчуються на -а, -я (*документа, предмета, суб'єкта*), а інші на -у, -ю (*протоколу, принципу, факту*). У випадках сумніву, слід скористатися словником.

Деякі іменники, залежно від свого значення, мають паралельні закінчення: *акта (документ) – акту (процес), апарата (пристрій) – апарату (установа, сукупність органів), терміна (слово) – терміну (строк)* тощо.

Трапляються помилки у вживанні **давального відмінку іменників**. Так, іменники чоловічого роду можуть мати паралельні закінчення -у, -ю; -ові, -еві, -єві. Коли в тексті трапляється поряд декілька іменників чоловічого роду у формі давального відмінку однини, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень необхідно спочатку вживати довге, потім коротке.

Іноді помилки при визначенні роду виникають під впливом російської мови. Рід співвідносних іменників в українській та

російській мовах здебільшого збігається, що пояснюється спорідненістю цих мов. Однак існують винятки. Йдеться про такі, наприклад, іменники: *президія – президиум; теза – тезис; криза – кризис; підпис – подпись; літопис – летопись; рукопис – рукопись тощо*. У нормативному мовленні для утворення ступеня порівняння якісних прикметників частіше вживані аналітичні форми: *повний, більш повний, найбільш повний; вичерпний, більш вичерпний, найбільш вичерпний*.

В українській мові **прикметники** мають повну (відмінювану) та коротку (невідмінювану) форми. Вважається недоречним вживання прикметників, які називаються **короткими**, тобто не мають закінчень: *певен – певний, потрібен – потрібний тощо*.

Використання дієслівних форм (інфінітив; безособова форма; дійсний, умовний і наказовий стан; дієприкметник; дієприслівник) у мові актів має певну специфіку. Найбільш поширеною є форма теперішнього часу в першій чи третій особі множини, яка має значення позачасовості. Недоконаний вид передається складеними формами («розщепленим» присудком): *не вирішуватимуться, а будуть вирішуватися*. «Розщеплені» присудки (*зробити реконструкцію, провести розслідування тощо*) вживаються і інфінітиви на відміну від рівнозначних їм дієслівних форм (*реконструювати, розслідувати*).

За необхідності підкреслити факт виконання дії вживаються пасивні дієслова (оплата гарантується, пропозиція схвалена, документація повернута тощо). Дійсний стан вживається, коли необхідно вказати конкретну особу або організацію як суб'єкт юридичної відповідальності (завод зриває постачання сировини, керівник установи не забезпечив дотримання норм безпеки тощо).

Для утворення **дієприкметників**, які називають ознаку предмета за дією і відповідають на запитання який? яка? яке? які?, на сучасному етапі розвитку термінології вчені-мовознавці пропонують вживання суфікса -увальн(ий): *емігрувальний, копійувальний, вирішальний*. Архаїчні форми активних дієприкметників із суфіксом **-ш- (-вш-)**, як-от: *перемігший, побігший, побудувавший*, у сучасній українській мові, особливо в діловому мовленні, не вживаються.

При утворенні дієприкметників досить часто трапляються такі помилки: *оточуюче середовище (навколишнє, довкілля), знаючий працівник (обізнаний)*. Помилкою є використання калькованих форм: *діючий закон (чинний), гальмуючий пристрій (для гальмування), знеболюючий засіб (для знеболення,*

знеболювальний), пануюча ідея (панівна), підслуховуючий пристрій (для підслуховування), знешкоджуючий (що знешкоджує), мешкаючий (що мешкає), бажаючий (який бажає).

Використання **прислівників** у нормативних актах обмежене з огляду на значне суб'єктно-оціночне забарвлення. Послугуються цією частиною мови для логічного викладу (*по-перше, по суті, принаймні, насамкінець, передусім, наприкінці* тощо).

Отже, щоб документ був зрозумілим для адресата та правильно ним застосовувався необхідно дотримуватися вимог, що ставляться до граматичного їх оформлення.

Остапюк Олег Петрович,

курсант навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент ***Красницька А. В.***

МОВА ПРАВА ЯК СПОСІБ ЗОВНІШНЬОГО ВИРАЖЕННЯ ПРАВОВИХ ПРИПИСІВ

У системі української літературної мови значне місце займає мова права. Зауважимо, що мова і право взаємопов'язані. Так, мова є засобом правотворчої діяльності, об'єктом тлумачення законів та інших нормативних правових актів, засобом правозастосовної діяльності, засобом юридичної науки й освіти.

Мова права є функціональним різновидом літературної мови з характерними лінгвостилістичними та структурно-жанровими ознаками, обумовленими специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Основними галузями функціонування сучасної правничої мови є законодавство (національне і міжнародне), судочинство, нотаріат і діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація [1].

А. В. Красницька звертає увагу на те, що мова права як особлива логіко-лексична будова мовлення та спосіб зовнішнього вираження правових приписів є важливим елементом юридичної техніки. Мова є єдиним засобом формулювання правової норми. Мова як матеріальна сторона правових відносин у суспільстві є засобом вираження нормативно-регулятивного змісту правового акта. В основі законодавчої діяльності лежить правотворче мислення, а єдиним способом висловлення думки є мова.